

# LES LLUITES D'HABITATGE SOCIAL DE VALLCARCA

## Si es compromet l'espai verd de Vallcarca per obtenir més habitatge social?

**Sinopsi** | En ciutats denses com Barcelona, les zones verdes són sovint tema de controvèrsia. El barri de Vallcarca i Penitents, molt a prop de l'autopista Ronda de Dalt, no n'és una excepció, i qualsevol intent de construir sobre terrenys verds buits provoca enfrontament veïnal. Aquest cas narra la disputa actual sobre la construcció d'habitatges dotacionals per a gent gran a la carretera de Sant Cugat i l'aixecament d'un institut públic, als jardins Doctor Comas i Llaberia. Aquí, qüestions sobre habitatge social, espais verds o la gentrificació es relacionen, en un barri que històricament ha rebut poca atenció per part de l'administració de l'Ajuntament.

**Autores:** Clara Calabuig Martínez (BCNUEJ, ICTA, UAB); Filka Sekulova (BCNUEJ, ICTA, UAB)

**BCNUEJ** Barcelona Laboratory for Urban Environmental Justice and Sustainability

July 20, 2021



**Figura 1.** Recreació dels 34 habitatges dotacionals per a la gent gran a la Carretera de Sant Cugat. Font: [Ajuntament de Barcelona](#) (2020)

### Intro: social housing in Vallcarca

Des d'època franquista, el barri de Vallcarca i Penitents ha patit molts canvis en la seva planificació urbana, concebut com un dels punts de connexió entre el centre de Barcelona i les ciutats veïnes. Això és fa evident amb les grans modificacions que afecten la zona, com la construcció de la ronda de Dalt, que va transformar el barri en un lloc de pas, afectant negativament l'ambient i la habitabilitat de la zona.

El barri té múltiples solars buits plens de runa i, tot i així, hi ha escassa disponibilitat de zones verdes i de socialització. Actualment, una de les disputes al barri fa referència a la construcció de 34 habitatges dotacionals per a gent gran i un institut públic, tots dos en zones verdes (o enverdides).

L'ajuntament prioritza el desenvolupament d'habitatge social a Vallcarca com una mesura per evitar la gentrificació al barri. Tot i això, aquesta iniciativa ha generat tensions entre els diferents grups de veïns i l'administració. Aquestes confrontacions s'enmarquen, a més, en un context on la promotora immobiliària Núñez i Navarro posseeix (i especula amb) el 40% del sòl urbà de Vallcarca.

### Construir o rehabilitar?

A la darrera reunió de [consell de barri](#), el passat desembre de 2020, la construcció de 34 habitatges socials, a l'espai verd situat entre la carretera de l'Arrabassada i el passeig de la Vall d'Hebron va ser un tema d'intensa disputa. Tot i les promeses del regidor del districte que va explicar que es mantindria suficients espai verd i els espais de circulació peatonals, molts veïns de Vallcarca es van oposar a aquesta construcció.

Els membres de l'associació de veïns d'AAVV *Gracia Nord-Vallcarca* afirmen que la compra i rehabilitació d'edificis ja existents és més coherent i sostenible, alhora que s'estalviaria la d'estructura de les escasses zones verdes de Vallcarca. Un dels arguments per a la preservació de l'espai verd existent és l'elevat nivell de contaminació associat a la proximitat de la Ronda de Dalt, que queda exclosa de la zona de baixes emissions. Els veïns també argumenten que aquest espai verd serveix de punt de trobada i de socialització. Altres veus del barri entenen la necessitat de la construcció d'aquest habitatge social a Vallcarca i argumenten que aquells que s'hi oposen ho fan només per evitar la construcció d'un edifici davant de casa seva, i l'interpreten com una perspectiva elitista, a favor de la gentrificació.

L'espai *verd* en qüestió no es classifica tècnicament com a tal en els plans urbanístics actuals, sinó com a peça destinada a equipament municipal. Els plans actuals preveuen la seva reubicació a la part superior de la Ronda de Dalt, en el seu futur cobriment. Tot i això, no hi ha una data prevista per la realització d'aquest costós projecte i els veïns no estan satisfets amb aquesta alternativa. Un tècnic del municipi de Barcelona del departament d'Ecologia Urbana explica, a més, que el barri de Penitents té voreres molt estretes amb pals d'electricitat al mig i escales poc pràctiques, fruit principalment de la densitat de població relativament baixa i del poder organitzatiu històric de la població, fent que sigui fàcil d'ignorar per a l'administració de la ciutat.



**Figura 2.** Una de les àrees verdes sotmesa a disputa al barri de Vallcarca. Font: [Nació Digital](#) (2020)

Una altra disputa acalorada al barri és la referent a la construcció d'un institut públic a Vallcarca. Durant l'últim [consell de barri del 2020](#), molts pares i mares de les diferents AFA's (associacions de famílies d'alumnes) de les escoles primàries del barri van exigir la construcció d'aquest equipament, la ubicació del qual està prevista des del 2016 als jardins del Dr. Comas i Llaberia. Els plans urbanístics preveuen el trasllat d'aquesta zona verda al carrer Anna Piferrer. Els veïns, units a la federació [Barris de Gràcia](#) estan en contra de la construcció de l'institut. Afirmen que hi ha diverses escoles concertades al districte que s'estan deteriorant i demanen la renovació de les instal·lacions existents (com la Fundació Ribes o instituts semiprivats en funcionament), que ja disposen d'espais habilitats com cuines o patis escolars. Així mateix, defensen l'adaptació dels edificis buits existents amb finalitats d'habitatge social, enlloc de construir-ne de nous.

Segons un tècnic d'Espai Públic de l'Ajuntament de Barcelona, la construcció nova d'habitatges dotacionals per a gent gran permet dissenyar-los de tal manera que responguin a les necessitats específiques d'aquesta comunitat i, a més, és més econòmic que comprar i renovar edificis existents a preu de mercat. La complexitat d'aquest debat s'intensifica amb la presència de la promotora immobiliària Núñez i Navarro, que és propietària de la majoria d'edificis potencials de compra.

Tot i això, l'Ajuntament intenta pressionar Núñez perquè concedeixi un 30% dels seus pisos per a habitatges de protecció social (vegeu les [noves mesures](#) aprovades el 2018) i impedeixi l'adquisició de nous permisos d'obra. La campanya principal contra la promotora està dirigida, però, per diverses associacions de Vallcarca, que okupen parcel·les de la immobiliària com a mitjà per fer front a l'especulació.

Arrel de la modificació del pla urbanístic de la zona el 2002, es van produir un seguit d'expropiacions per part de l'administració de les zones afectades pel nou planejament. Molts veïns del barri argumenten que la immobiliària Núñez i Navarro va comprar moltes cases, ja previstes per ser enderrocades pel nou pla, sabent que l'Ajuntament hauria de compensar-les a preus de mercat ([El Crític, 2017](#)). Fins al 50% dels edificis previstos per enderrocar i reformar, afectats pel pla urbanístic del 2002 ara són propietat d'una única immobiliària (Núñez i Navarro).



**Figura 3.** Tweet de l'Assamblea de Vallcarca. Es llegeix: “Núñez, no contruiràs al marge d'un barri organitzat.”

### Mobilitzacions socials contra el deteriorament del barri

El barri de Vallcarca ha estat organitzant múltiples accions comunitàries. Alguns dels grups més actius són: l'Assemblea Llibertària Heura Negra, l'Assemblea Juvenil de Vallcarca, el Sindicat de l'Habitatge de Vallcarca, l'Associació Cultural de l'Antic Forn de Vallcarca, l'Assemblea feminista La Brotada, el Comitè per la Vaga Feminista i les xarxes existents d'alimentació/suport mutu.

Una de les seves victòries és la col·lectivització i recuperació de la plaça Farigola. Aquesta àrea era un solar buit previst per a la construcció d'un edifici privat, quan al 2007 la plaça es va col·lectivitzar mentre encara estava en desús i els veïns van crear-ne un hort. Més tard, i després que aquest fos destruït per l'Ajuntament (que va enderrocar les cases del carrer adjacent i va tapar amb runa el pou d'aigua de l'hort), els veïns van tornar a rehabilitar l'espai com a lloc de reunió, construint taules, cadires, una font, i una zona de jocs infantils. Gràcies a aquesta lluita, la plaça es va incorporar a la modificació del PGM aprovada el 2018. Des de llavors, els veïns han creat múltiples horts populars en diverses parcel·les abandonades plenes de runa, que es conreen i es defensen col·lectivament, i han plantat diversos arbres fruiters pel barri.



Figura 4. Tweet de Desenruna.

Some of these groups (normally) meet at *La Fusteria*. This old craft workshop is showcasing the union between various [struggles in the neighbourhood](#). It is the last building on the initial section of Argentera St. and has a great historical value, defended and reclaimed by a local groups.

Other examples are the recovery of the terrains now used for the Vallcarca Farmers' Market, as well as the old republican school *Can Carol*, redesigned into a self-organized civic centre that opened doors in 2021. After being abandoned and pending demolition, the building was recovered by neighbourhood groups and eventually rehabilitated by Barcelona City Council. Other spaces for cooperative works are the winery La Riera (located on Av Vallcarca), and the self-organized public bike workshop Biciosxs.

## Bibliografia

Ajuntament de Barcelona (2020), *Consell de Barri de Vallcarca i els Penitents – 34 habitatges dotacionals*. Available at: [ajbcn-decidim-barcelona.s3.amazonaws.com/decidim-barcelona/uploads/decidim/attachment/file/9371/Habitatges\\_dotacionals\\_Crta\\_Sant\\_Cugat\\_03122020.pdf](https://ajbcn-decidim-barcelona.s3.amazonaws.com/decidim-barcelona/uploads/decidim/attachment/file/9371/Habitatges_dotacionals_Crta_Sant_Cugat_03122020.pdf)

Antunesa, B.; March, H.; Connolly, J. (2020), "Spatializing gentrification in situ: A critical cartography of resident perceptions of neighbourhood change in Vallcarca, Barcelona", *Cities*, num. 97, Elsevier.

Assemblea de Vallcarca (2016), *Carregades de Raons: Document crític amb la Modificació del Plan General Metropolità en l'Àmbit de l'Av. Hospital Militar-Farigola*. Retrieved from [assembleadevallcarca.files.wordpress.com/2016/02/carregades-de-raons2.pdf](https://assembleadevallcarca.files.wordpress.com/2016/02/carregades-de-raons2.pdf)

Cardona, D.; Conill Hernández, M. (2021), "Vallcarca: fer un barri des de la lluita", *Directa* (online), Available at: [directa.cat/vallcarca-fer-un-barri-des-de-la-lluita/?fbclid=IwAR2XrQEyx-NzZtclKNuLkrNm7PhB2QNi4iS3yAwy7pci2AyEkzBA2T6eucE](https://directa.cat/vallcarca-fer-un-barri-des-de-la-lluita/?fbclid=IwAR2XrQEyx-NzZtclKNuLkrNm7PhB2QNi4iS3yAwy7pci2AyEkzBA2T6eucE)

El Crític (2017), "L'imperi Núñez i Navarro: dècades de conflictes urbanístics i veïnals", *El Crític* (online). Available at: [www.elcritic.cat/investigacio/limperi-nunez-i-navarro-decades-de-conflictes-urbanistics-i-veinals-10449](https://www.elcritic.cat/investigacio/limperi-nunez-i-navarro-decades-de-conflictes-urbanistics-i-veinals-10449)

L'independent de Gràcia (2018), "El debat per la Rambla Verda a Vallcarca s'obre amb el Districte avalant el dipòsit i la subestació", *L'independent de Gràcia* (online), Available at: [www.independent.cat/2018/12/14/el-debat-per-la-rambla-verda-a-vallcarca-sobre-amb-el-districte-avalant-el-diposit-i-la-subestacio/](https://www.independent.cat/2018/12/14/el-debat-per-la-rambla-verda-a-vallcarca-sobre-amb-el-districte-avalant-el-diposit-i-la-subestacio/)

Merino, A. (2020), "Els veïns de Penitents a Barcelona s'organitzen per no perdre els parcs del barri", *Nació Digital* (online), Available at: [www.naciodigital.cat/noticia/210879/veins-penitents-barcelona-organitzen-no-perdre-parcs-barri](https://www.naciodigital.cat/noticia/210879/veins-penitents-barcelona-organitzen-no-perdre-parcs-barri)

Romero, M. (2016), "Vallcarca: urbanisme especulatiu, urbanisme de resistència", *Directa* (online), Retrieved from: [directa.cat/vallcarca-urbanisme-especulatiu-urbanisme-deresistencia](https://directa.cat/vallcarca-urbanisme-especulatiu-urbanisme-deresistencia)

Stanchieri, M. L. (2015), *Prácticas y poéticas de un barrio en transformación: el caso de Vallcarca en Barcelona*, Programa de Doctorat en Estudis Avançats en Antropologia Social, Univeristat de Barcelona

Vallcarca Neighbourhood Council (2020): [www.youtube.com/watch?v=-8BNuiQdw4c](https://www.youtube.com/watch?v=-8BNuiQdw4c)